

The Analysis of the Requirements for the Proper Implementation of the Applied Research Curriculum in Primary Schools

Abbas Hazrati, seyed ahmad hashemi, Abbas Gholtash, Ali Asghar machinist

¹ PhD Student of Curriculum Scinces, Lamerd Branch, Islamic Azad University, Lamerd, Iran.

² Associate Professor Department of Educational Sciences, Lamerd Branch, Islamic Azad University, Lamerd, Iran.

³ Associate Professor Department of Educational Sciences, Marvdasht Branch, Islamic Azad University, Marvdasht, Iran.

⁴ Assistant Professor Department of Educational Sciences, Lamed Branch, Islamic Azad University, Lamerd, Iran.

Abstract

The purpose of this study is to analyze requirements for proper implementation of applied research curriculum in primary schools. In this combined study, first in qualitative part with Grounded Theory method, the proposed model in form of four elements of Zeiss curriculum through semi-structured and exploratory interviews and achieving theoretical saturation of findings with participation of 15 professors and experts in field of educational sciences that were selected purposeful, was designed by analyzing data using three-step coding method of Strauss and Corbin (1992). Then, in quantitative part, using a descriptive-field method to validate proposed model, a questionnaire has been designed with 46 locutions and provided to 384 teachers in Shiraz by stratified random sampling and 15 professors and specialists in the field of educational sciences by purposeful selection was placed in Aban 98 and then chi-square test was used to test hypotheses. Based on results, the proposed model is valid for research community viewpoint and the applied research curriculum as a central category, based on causal conditions of applied research curriculum as a central category, teaching method and evaluation will be realized, if providing incentives research-focused students and linking them with scientific sources as a strategy and if school structure design is based on research activities and support of managers and trained teachers as facilitators, also motivation, attitudes and values, and developing research skills as infrastructure, despite the obstacles, it leads to realize outcomes of increasing life skills, strengthening critical and creative thinking, and student achievement.

Keywords: curriculum, applied research, primary schools

واکاوای الزامات و بایسته‌های اجرای مطلوب برنامه درسی پژوهش کاربردی در مدارس ابتدایی

عباس حضرتی، سیداحمد هاشمی*، عباس قلتاش،

علی‌اصغر ماشینیچی

^۱ دانشجوی دکتری برنامه‌ریزی درسی، واحد لامرد، دانشگاه آزاد اسلامی، لامرد، ایران.

^۲ دانشیار گروه علوم تربیتی، واحد لامرد، دانشگاه آزاد اسلامی، لامرد، ایران.

^۳ دانشیار گروه علوم تربیتی، واحد مرودشت، دانشگاه آزاد اسلامی، مرودشت، ایران.

^۴ استادیار گروه علوم تربیتی، واحد لامرد، دانشگاه آزاد اسلامی، لامرد، ایران.

چکیده

هدف پژوهش حاضر، واکاوای الزامات و بایسته‌های اجرای مطلوب برنامه درسی پژوهش کاربردی در مدارس ابتدایی است. در این پژوهش ترکیبی، ابتدا در بخش کیفی با روش گراند تئوری الگوی پیشنهادی در قالب عناصر چهارگانه برنامه درسی زایس (Zais) از طریق مصاحبه نیمه‌ساختاریافته و اکتشافی و رسیدن به اشباع نظری یافته‌ها با مشارکت ۱۵ نفر از اساتید و متخصصان حوزه علوم تربیتی که به روش انتخاب هدفمند انتخاب شده بودند، با تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش کدگذاری سه مرحله‌ای استراوس و کوربین (Strauss & Corbin, 1992) طراحی شد. سپس در بخش کمی با استفاده از روش توصیفی - زمینه‌یابی به منظور اعتباربخشی الگوی پیشنهادی، پرسشنامه‌ای محقق ساخته با ۴۶ گویه طراحی شده و در اختیار ۳۸۴ نفر از آموزگاران شهر شیراز به روش تصادفی طبقه‌ای و ۱۵ نفر از اساتید و متخصصان حوزه علوم تربیتی به روش انتخاب هدفمند در آبان‌ماه ۹۸ قرار گرفت و برای آزمون فرضیه‌ها از آزمون خی‌دو استفاده شد. بر اساس نتایج حاصله، الگوی پیشنهادی از نظر جامعه مورد پژوهش دارای اعتبار بوده و برنامه درسی پژوهش کاربردی به‌عنوان مقوله محوری، بر مبنای شرایط علی محتوای پژوهش کاربردی، روش‌های تدریس و ارزشیابی، در صورت تحقق تشویق‌های پژوهش محور دانش‌آموزان و برقراری ارتباط ایشان با منابع علمی به‌عنوان راهبر، محقق می‌شود و چنانچه طراحی ساختار مدارس بر اساس فعالیت‌های پژوهشی و حمایت مدیران و مربیان آموزش‌دیده به‌عنوان تسهیلگر و همچنین انگیزش، نگرش و ارزش‌های پذیرندگان و توسعه مهارت‌های پژوهشی به‌عنوان بستر در نظر گرفته شوند، علی‌رغم موانع موجود، به تحقق پیامدهای تقویت تفکر انتقادی و خلاق، افزایش مهارت‌های زندگی و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان منجر می‌شود.

واژه‌های کلیدی: برنامه درسی، پژوهش کاربردی، مدارس ابتدایی

مقدمه

امروزه صاحب‌نظران و اندیشمندان دنیا بر این باورند که جوامعی که پژوهش را جدی گرفته و برای آن برنامه‌ریزی کرده و در راستای تحقق آن هزینه می‌دهند، از نظر رشد و توسعه از جایگاه و مرتبه بالایی برخوردارند (Aadelipoor and Mahram & Karashki, 2015)، چراکه یکی از عواملی که در رشد و توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جوامع نقش کلیدی و اساسی ایفا می‌کند توجه به پژوهش و امر تحقیقات است (Saki, 2004).

بر اساس یافته‌های اندیشمندان حوزه مطالعات اجتماعی و روان‌شناختی، بشر از آغازین لحظات حیات خود، روحیه جست‌وجوگری را یافته و همواره در پی پاسخ به سؤالات متعدد برای شناخت بیشتر خود و پیرامون خود است و با افزایش سن عقلی وی، این روحیه در او تقویت می‌شود. ولی چرا با ورود به مدرسه، به‌جای رشد و ارتقای این ویژگی، رفته‌رفته این روحیه را از دست داده و بجای پژوهشگری بیشتر به حفظیات و یادگیری بدیهیات روی می‌آورد. این امر سبب تضعیف قدرت حل مسئله دانش‌آموزان شده و مهارت تفکر ایشان را به مهارت حفظ کردن بدل می‌نماید. این مشکل به نظام آموزشی کشور بازمی‌گردد که عمدتاً بر پرورش حافظه دانش‌آموزان تأکید دارد که به همین دلیل قدرت فکری دانش‌آموزان رشد نکرده و درنهایت در محصولات نظام آموزشی کشور که همین دانش‌آموزان می‌باشند، قدرت تصمیم‌گیری رشد پیدا نکرده و پیامد آن عدم موفقیت کامل در زندگی خواهد بود. از دیگر سو، نهاد آموزش و پرورش نیز در جامعه برای توسعه و رشد خود نیاز به پژوهش و تحقیق دارد، زیرا زیربنای تصمیم‌گیری‌های درست و بجا در سازمان‌ها، پژوهش‌های کاربردی است. در غیر این صورت سازمان اگر به عقب برنگردد، حداقل در جای خود درجا خواهد زد و از نوآوری دور خواهد ماند. علاوه بر این یکی از راه‌های جلوگیری از زوال و فرسودگی سازمانی، توسعه پژوهش و تحقیق در سازمان است؛ به‌عبارت‌دیگر

پژوهش باید در آموزش و پرورش نهادینه شود و تنها راه آن، پژوهش‌های دانش‌آموزی است و لازمه‌اش فرهنگ‌سازی و ایجاد زیرساخت‌هاست (Torfeh, 1995).

پژوهش در تعلیم و تربیت علاوه بر اینکه بر جنبه شناخت و تبیین تأکید دارد، دو نوع پژوهش کاربردی و بنیادی را نیز در برمی‌گیرد. در پژوهش کاربردی هدف اصلی کشف علمی نیست، بلکه آزمودن و بررسی امکان کاربرد دانش است و موضوع خود را در تعلیم و تربیت از مسائل و مشکلات روزمره آموزشی و تربیتی انتخاب می‌کند. حال آنکه پژوهش بنیادی، اگرچه می‌تواند کاربرد علمی نیز داشته باشد، ولی هدف اصلی و اساسی آن افزایش حیطه فهم و دانش است (Fathi, 2005).

در مورد پژوهش بنیادی و کاربردی مطالب فراوانی گفته و نوشته شده است. این دو گونه پژوهش به‌مثابه دو سر یک زنجیره هستند که از پژوهش محض شروع و به پژوهشی که به‌منظور برنامه‌ریزی و تدوین فعالیت‌های اجرایی بکار می‌رود خاتمه می‌پذیرد؛ اما از آنجاکه در نظام تعلیم و تربیت هدف اصلی از پژوهش، آماده‌سازی دانش‌آموزان برای ورود به جامعه و نقش آفرینی وی در عرصه‌های اجتماعی با بهره‌گیری از آموخته‌هایش از دوران تحصیل در مدرسه می‌باشد و به عبارت دیگر با عنایت به اینکه هدف از آموزش پژوهش در نظام تعلیم و تربیت در مدارس، آموزش مهارت کاربرد دانش در زندگی روزمره است، استفاده از پژوهش کاربردی در مدارس امری الزامی به نظر می‌رسد (Hashemi and Hazrati, 2015).

از مرور مطالعات و تحقیقات صورت گرفته توسط سایر پژوهشگران نیز این‌گونه برمی‌آید که باید به مقوله پژوهش کاربردی به‌عنوان یک راهبرد مهم و تأثیرگذار در تأمین نیازهای دانش‌آموزان در مدارس دوره ابتدایی پرداخته شود. استوکینگ، شَف، جاسپرز و ارکنس (Stokking, Schaaf, Jaspers and Erkens, 2004) در تحقیقات خود به این نتیجه دست یافتند که اجرای

برنامه درسی پژوهش‌محور در موفقیت دانش‌آموزان و شور و اشتیاق آنان در طی یادگیری مؤثر بوده است. ملکی، قاضی اردکانی، صادقی و ذرتاج (Maleki, Ghazi, 2015) طی تحقیقی با موضوع رویکرد پژوهش‌محوری در آموزش: ماهیت، ضرورت‌ها، مؤلفه‌ها و راهکارهای تربیتی، این‌گونه نتیجه گرفته‌اند که در دنیای امروز به دلیل روبرو شدن افراد به‌خصوص دانش‌آموزان با عامل تغییر و دگرگونی، سبک آموزش سنتی دیگر جوابگو نیست و لازم است دانش‌آموزان به اهرمی به نام تفکر ورزیدن و تفکر خلاق مجهز شوند تا ضمن کسب مهارت‌های تفکر و حل مسائل، کارایی لازم را در پاسخ به تغییرات محیطی داشته باشند. رویکرد پژوهش‌محوری رویکردی است که لزوم کاویدن محیط و موقعیت‌های آن را برای دانش‌آموزان به ارمغان می‌آورد و در آن به‌جای انباشت اطلاعات در ذهن، نحوه یادگیری و یا به عبارتی یادگیری یادگرفتن را مدنظر قرار می‌دهد و مشخصاتی همچون پویایی، همکاری و مشارکت، تکامل دانش و مهارت، پرسشگری، تفکر انتقادی، تحکیم ساخت شناختی و حل مسئله را دارد؛ اما اجرای برنامه درسی پژوهش‌محور در مدارس با موانعی مواجه است ازجمله اینکه مخزن (Makhzan, 2013) طی پژوهشی، عدم حمایت مدیران و موانع ناشی از بروکراسی اداری را به‌عنوان چالش‌های پژوهش در مدارس معرفی نموده است. موانع اجرای برنامه درسی پژوهش‌محور در مدارس فقط به عوامل اداری و عدم حمایت مدیران محدود نمی‌شوند، چراکه عادل‌پور و همکاران (Aadelipoor et al, 2015) طی پژوهش خود به این نتیجه دست یافتند که میزان استفاده معلمان ابتدایی از رویکرد پژوهش‌محور در روش تدریس در سطح متوسط و در برخی موارد از قبیل نحوه آغاز تدریس، پاسخ‌دهی به مسائل، انجام آزمایش‌ها، نوع تکالیف، نحوه انجام ارزشیابی در سطح ضعیف است، ولیکن شکراللهی یانچشمه، محمدخانی و سلمانی (Shokrolahi, Yancheshmeh, Mohamadxani and

Salmani, 2015) در نتیجه تحقیق خود بیان می‌دارند که با توجه به نیاز معلمان به آموزش روند پژوهش، جهت ارتقا و بهبود فرایند امور پژوهشی در بین معلمان دوره ابتدایی، لازم است که نسبت به آموزش این امور در چارچوب تدوین برنامه‌های درسی مرتبط با پژوهش، با اهتمام ویژه به دوره‌های ضمن خدمت از قبیل اقدام‌پژوهی و درس‌پژوهی اقدامات لازم صورت گیرد؛ به‌عبارت‌دیگر اجرای برنامه درسی پژوهش‌محور در مدارس نیازمند الزاماتی است. مرادی، انصاریان، نیکیان و ایمانی (Moradi, Ansarian, Nikian and Imani, 2014) اشاعه فرهنگ پژوهش‌محوری در نظام آموزشی را به‌عنوان یکی از مهم‌ترین الزامات اجرای برنامه درسی پژوهش‌محور برشمردند و برای اشاعه فرهنگ پژوهش‌محوری در نظام آموزشی، لزوم تهیه محتوای آموزش مبتنی بر پژوهش و روش‌های مؤثر تدریس پژوهش‌محور را پیشنهاد نمودند. آموزش شیوه پژوهش به دانش‌آموزان مستلزم آموزش مبتنی بر پژوهش است (Hashemi and Hazrati, 2015). آموزش مبتنی بر پژوهش نه فقط باعث ایجاد مهارت حل مسئله در دانش‌آموزان می‌شود، بلکه یادگیری نحوه پژوهش توسط دانش‌آموزان موجب تقویت تفکر انتقادی و تفکر خلاق و قدرت حل مسئله در دانش‌آموزان خواهد شد (Abbasi Esfjir and Jafari, 2015). فلذا با توجه به نیازهای دانش‌آموزان در دوره ابتدایی، برنامه درسی در آموزش ابتدایی با رویکرد دانش‌آموز محور و سازنده‌گرا و با هدف بهبود مهارت‌های دانش‌آموزان در تفکر انتقادی، تفکر خلاق، ارتباطات، حل مسئله، استفاده از فناوری‌های اطلاعاتی و ایجاد فرصت‌هایی برای یادگیری دانش‌آموزان، برای اینکه با عمل و تجربه یاد بگیرند، تنظیم شده است (Backanak, 2013). ولیکن در عمل، حاصل اجرای برنامه درسی (در دوره ابتدایی) منجر به نهادینه شدن فرهنگ پژوهش نزد دانش‌آموزان نشده است (Abbasi Esfjir and Jafari, 2015) که این امر نشانگر ضعف برنامه درسی برای تحقق اهداف آموزش‌وپرورش

سازمان‌دهی محتوا، شیوه‌های تدریس، موقعیت و فضای یادگیری و نحوه ارزشیابی پژوهش‌محور است، همچنین ایجاد و همکاری (Ejadi et al, 2017) طی پژوهشی شرط اجرای برنامه درسی پژوهش‌محور در علوم تجربی پایه ششم دوره ابتدایی را توجه به عناصر چهارگانه برنامه درسی (هدف، محتوا، روش‌های تدریس و ارزشیابی) پژوهش‌محور دانسته‌اند و به‌علاوه اینکه وزیری یزدی و همکاران (Vaziri Yazdi, Yousefi & Kashti Aray, 2016) در یافته‌های پژوهش خود پیرامون تبیین اهداف برنامه درسی پرورش هوش اخلاقی کودکان دوره ابتدایی اذعان می‌دارند که هیچ فعالیتی در آموزش و پرورش انجام نمی‌شود مگر اینکه مبتنی بر عناصر (هدف، محتوا، روش‌های تدریس و ارزشیابی) برنامه درسی باشد. نخستین عنصر برنامه‌ریزی درسی در مبحث طراحی، هدف‌گذاری است که از آن به‌عنوان عامل اثرگذار بر تدوین سایر عناصر برنامه درسی نام برده می‌شود. هدف از طراحی برنامه درسی پژوهش‌کاربردی برای دانش‌آموزان دوره ابتدایی، تقویت تفکر انتقادی و خلاق دانش‌آموزان با ایجاد روحیه پرسشگری از طریق آموزش پژوهش‌محور است.

ولیکن نکته مهمی که نباید از نظر دور داشت این است که مسئله عدم تأثیرگذاری تحقیقات و پژوهش بر عمل آموزشی، موضوعی نسبتاً فراگیر است که غالباً همه نظام‌های آموزشی را با خود درگیر نموده است. دلیل اصلی ایجاد این مشکل، به ضعف برنامه درسی در حوزه پژوهش بازمی‌گردد که با عنایت به سرعت شتابنده پیشرفت تکنولوژی و عقب‌ماندگی ملموس آموزش در مدارس از سواد تجربی دانش‌آموزان نسبت به تکنولوژی، خلأ پژوهش بیشتر حس خواهد شد و با در نظر گرفتن این مسئله مهم که آموزش ابتدایی زیربنای آموزش در مدارس را تشکیل می‌دهد و همچنین با در نظر گرفتن حساسیت‌های ویژه آموزش در دوره ابتدایی، نیاز به آموزش علمی پژوهش در این مقطع بیش از پیش احساس می‌شود. علی‌رغم اینکه در سال‌های اخیر و با تغییر در سیستم آموزشی در دوره

در دوره ابتدایی است؛ به‌عبارت‌دیگر برای اتخاذ یک استراتژی کارآمد در امر آموزش پژوهش‌کاربردی به دانش‌آموزان دوره ابتدایی در ایران، باید الگوها و برنامه‌های آموزشی و درسی طراحی شود. منظور از طرح برنامه درسی، شکل مدون یا ساختار برنامه درسی است (Mehr Mohammadi, 2013) و برنامه‌ریزی درسی به یادگیری و طراحی عناصر و عوامل مختلف آن مربوط می‌شود (Maleki, 2015). برنامه درسی در آموزش ابتدایی با رویکرد دانش‌آموز محور و سازنده‌گرا و با هدف بهبود مهارت‌های دانش‌آموزان در تفکر انتقادی، تفکر خلاق، ارتباطات، حل مسئله، استفاده از فناوری‌های اطلاعاتی و ایجاد فرصت‌هایی برای دانش‌آموزان و پژوهش، برای اینکه با عمل و تجربه یاد بگیرند، تنظیم شده است (Backanak, 2013). با عنایت به اهمیت و ظرفیت‌های موجود در آموزش ابتدایی، پژوهش‌کاربردی و نهادینه نمودن آن به‌عنوان یک فرهنگ نزد دانش‌آموزان، نیازمند توجه به این مقوله به‌عنوان رفتار، مهارت و نگرش در چارچوب عناصر اصلی برنامه درسی است.

درباره عناصر یا اجزای برنامه درسی میان صاحب‌نظران برنامه‌ریزی اتفاق نظر و اجماع وجود ندارد. کلاین عناصر برنامه درسی را در قالب نه عنصر اهداف، محتوا، راهبردهای یاددهی-یادگیری، مواد آموزشی، فعالیت‌های یادگیری، روش‌های ارزشیابی، گروه‌بندی فراگیران، زمان و فضا طبقه‌بندی کرده است (Klein, 1991)، حال آنکه بر اساس نظر زایس برنامه درسی از هر نوعی که باشد ضرورتاً دارای چهار عنصر «هدف، محتوا، روش‌های یادگیری و روش ارزشیابی» است (Zais, 1976)؛ اما اکثر متخصصان برنامه درسی با عناصر چهارگانه هدف، محتوا، روش‌های تدریس و ارزشیابی توافق دارند (Ejadi, Seif naraqi & Naderi, 2017). در همین راستا یوسف‌زاده (Yosefzadeh, 2010) طی پژوهشی این‌گونه نتیجه‌گیری نموده است که تولید برنامه‌های درسی پژوهش‌محور نیازمند توجه به نقش معلمان، محتوا،

برنامه‌ریزی درسی، آموزش ابتدایی و مدیریت آموزشی بوده است و ابزار مورد استفاده، برای جمع‌آوری داده‌های مورد نیاز، علاوه بر فیش‌های مطالعاتی و اسناد و مدارک، مصاحبه نیمه ساختاریافته و اکتشافی بود و جامعه آماری در پژوهش برای مصاحبه، از میان افرادی انتخاب شدند که در سه رشته برنامه‌ریزی درسی، آموزش ابتدایی و مدیریت آموزشی دارای رتبه علمی دانشجویی و استادیاری در دانشگاه فرهنگیان و پژوهشگاه مطالعات وزارت آموزش و پرورش هستند. فلذا نمونه آماری از میان مشارکت‌کنندگان در پژوهش که در زمینه مورد پژوهش صاحب تألیف و تحقیق بودند، به روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شده و مورد مصاحبه قرار گرفتند که با رسیدن به اشباع نظری یافته‌ها، تعداد ایشان به ۱۵ نفر رسید که ۶ نفر از ایشان متخصص در رشته برنامه‌ریزی درسی، ۶ نفر متخصص در زمینه آموزش ابتدایی و ۳ نفر متخصص در رشته مدیریت آموزشی بودند؛ همچنین ۸ نفر از ایشان از اساتید دانشگاه فرهنگیان و ۷ نفر از اعضای هیئت علمی پژوهشگاه مطالعات وزارت آموزش و پرورش هستند. پژوهشگر ابتدا مفاهیم مورد نیاز را با مطالعه کتابخانه‌ای، اسنادی و بررسی منابع چاپی و الکترونیکی بر اساس فیش‌برداری، در خصوص برنامه درسی و پژوهش کاربردی و الگوها و رویکردهای مختلف مربوط به برنامه درسی و ادبیات مرتبط با موضوع تحقیق به‌طور همه‌جانبه گردآوری نموده و مؤلفه‌های برنامه درسی پژوهش کاربردی در دوره ابتدایی را بر اساس نظر زایس (Zais) مورد شناسایی قرار داد و بر اساس آنها از متخصصین رشته‌های برنامه‌ریزی درسی، آموزش ابتدایی و مدیریت آموزشی مصاحبه به‌عمل آمد. پژوهشگر برای جمع‌آوری داده‌ها از روش مصاحبه عمیق متون استفاده نمود و مفاهیم و سازه‌های آموزش پژوهش کاربردی در دوره ابتدایی را استخراج، طبقه‌بندی و کدگذاری کرد. داده‌ها از طریق فرایند کدگذاری مبتنی بر روش داده بنیاد استراوس و کوربین (Strauss and Corbin, 1992) مورد تحلیل قرار گرفت.

ابتدایی و افزایش سنوات آموزشی این مقطع از ۵ سال به ۶ سال و نیز افزودن درس تفکر و پژوهش در سال ششم ابتدایی به مواد درسی دانش‌آموزان سعی شده تا حدودی این خلأ پر شود، ولیکن همچنان این خلأ در نظام آموزش و پرورش دوره ابتدایی احساس می‌شود، بر همین اساس در پژوهش حاضر تلاش شده تا ضمن واکاوی الزامات و بایسته‌های اجرای مطلوب برنامه درسی پژوهش کاربردی در مدارس ابتدایی، الگویی متناسب با سن عقلی دانش‌آموزان دوره ابتدایی برای بهره‌برداری در دبستان‌ها به‌منظور توانمندسازی این دانش‌آموزان طراحی شده و سپس برنامه طراحی شده توسط پژوهشگر را از دیدگاه متخصصان برنامه درسی و معلمان ذی‌ربط مورد ارزیابی قرار دهد. بر همین اساس پژوهشگر در این پژوهش به دنبال پاسخ به این دو سؤال اصلی خواهد بود که:

۱. عناصر الگوی برنامه درسی پژوهش کاربردی برای دانش‌آموزان دوره ابتدایی کدامند؟
۲. اعتبار الگوی برنامه درسی پژوهش کاربردی برای دانش‌آموزان دوره ابتدایی چگونه است؟

روش پژوهش

پژوهش حاضر از لحاظ هدف، پژوهشی کاربردی بوده و از نوع مطالعات ترکیبی است که مشتمل بر دو بخش کیفی و کمی است. در بخش کیفی از آنجاکه پژوهش حاضر با هدف اکتشاف و تدوین یک الگوی بومی برای برنامه درسی پژوهش کاربردی برای دانش‌آموزان دوره ابتدایی انجام شده و قصد پژوهشگر، کشف موضوع تحقیق با نظر مشارکت‌کنندگان بوده است، روش کیفی با استراتژی گراندد تئوری یا نظریه برخاسته از داده‌ها (Grounded Theory) برای انجام آن مناسب به نظر می‌رسد. دلیل انتخاب گراندد تئوری به‌منظور استخراج رویکرد نظری جدید در این زمینه است که می‌تواند به تدوین الگویی برخاسته از نظرات صاحب‌نظران و اساتید حوزه علوم تربیتی منجر شود. حوزه مورد مطالعه در این بخش، شامل همه صاحب‌نظران و اساتید رشته

حاضر سه نفر از مشارکت‌کنندگان، گزارش نهایی مرحله نخست فرایند تحلیل مقوله‌های به‌دست‌آمده را بازبینی کردند و پیشنهادهای آنها در پارادایم کدگذاری اعمال گردید.

۲. بررسی همکار (Peer Debriefing): این مرحله نوعی کنترل بیرونی بر فرایند پژوهش است، کرسول (Creswell, 1994) این نقش را همانند نقش منتقد مدافع (Devils Advocate) می‌داند؛ بدین‌صورت که فردی که با پژوهشگر صادق است سؤال‌های چالش‌برانگیز در مورد روش‌ها، معانی و تفاسیر می‌پرسد که بدین‌منظور در پژوهش حاضر سه نفر از اساتید دانشگاهی، پارادایم کدگذاری را بررسی نموده و نظرات ایشان در تدوین مدل مورد استفاده قرار گرفت.

لازم به ذکر است که در پژوهش حاضر ملاحظات اخلاقی نیز مدنظر قرار گرفت که در واقع این امر نشان‌دهنده میزان و چگونگی احترام پژوهشگر به مشارکت‌کنندگان در پژوهش است. بر همین اساس در انتهای مصاحبه، نامه‌ای با امضای پژوهشگر مبنی بر تعهد اخلاقی در نگهداری مفاد مصاحبه و مشخصات مشارکت‌کنندگان و عدم انتشار آن به ایشان ارائه شد.

در بخش کمی، از روش پژوهش توصیفی - زمینه‌یابی استفاده شده است. از آنجاکه پژوهشگر در این بخش از پژوهش به دنبال چگونه بودن موضوع است و می‌خواهد بداند اعتبار الگوی طراحی شده در بخش کیفی چگونه است، روش بکار گرفته شده در این بخش از پژوهش، روش توصیفی است و همچنین، با توجه به موقعیت و واقعی بودن زمینه مورد ارزشیابی، می‌توان اظهار داشت که بهترین روش پژوهش در جریان ارزشیابی یک واحد یا برنامه، روش زمینه‌یابی است (Naderi and Seif Naraqi, 2015) فلذا روش مورد استفاده در این بخش از پژوهش، روش توصیفی - زمینه‌یابی خواهد بود. بر همین اساس به‌منظور تعیین اعتبار الگوی طراحی شده، پرسشنامه‌ای شامل ۴۶ گویه طراحی شد. این پرسشنامه در چهار بخش تهیه و تنظیم گردید که شامل هدف (۱۲ گویه)، محتوا (۱۱

البته پژوهشگر هم‌زمان با گردآوری داده‌ها، کار تحلیل داده‌ها را آغاز نمود که در واقع این فرایندی رفت و برگشتی (Zigzag) است، رفتن به میدان برای گردآوری اطلاعات بیشتر، بازگشت به دفتر کار پژوهشگر برای تحلیل داده‌ها، مراجعه مجدد به میدان برای گردآوری اطلاعات بیشتر، بازگشت به دفتر کار پژوهشگر و به همین ترتیب کار دنبال شده است. بر همین اساس مدل برنامه درسی پژوهش کاربردی برای دانش‌آموزان دوره ابتدایی در طی سه مرحله کدگذاری باز، محوری و انتخابی صورت پذیرفت. در کدگذاری باز، مصاحبه‌های انجام شده با صاحب‌نظران و اساتید حوزه برنامه درسی و آموزش ابتدایی و مدیریت آموزشی مورد بررسی قرار گرفت و بر اساس برداشتهای پژوهشگر، هر خط در قالب یک مفهوم مرتبط کدگذاری شد و سپس در مرحله بعد مفاهیمی که دارای ایده مشترک بودند در سطحی با انتزاع بالاتر دسته‌بندی شدند و مقولات اولیه را تشکیل دادند و در نهایت بر اساس اشتراکاتی که میان مقولات اولیه وجود داشت، مقوله‌های اصلی شکل گرفتند و در الگوی پارادایم داده‌بنیاد صورت‌بندی شدند. در روش داده‌بنیاد، اعتبارسنجی (Validation) بخشی فعال از فرایند پژوهش است که به همین منظور پژوهشگر در پژوهش حاضر برای اعتبارسنجی یافته‌ها در مرحله کدگذاری باز به شیوه مقایسه‌ای مستمر (Constant Comparative Method) به تطابق همگونی میان اطلاعات و مقوله‌های به‌دست‌آمده پرداخت. مقایسه مستمر اشاره به این دارد که پژوهشگر، وقایع، رویدادها و فعالیت‌ها را شناسایی کرده و به‌طور مستمر آنها را با یک طبقه نوظهور مقایسه می‌کند، بدین ترتیب آن طبقه را شکل داده و اشباع کند (Creswell, 1994). در این پژوهش برای اطمینان از روایی پژوهش اقدامات ذیل صورت گرفت:

۱. تطبیق توسط اعضا (Member Checking): در این مرحله پژوهشگر از دیدگاه مشارکت‌کنندگان برای برقرار ساختن اطمینان‌پذیری یافته‌ها و تفاسیر استفاده می‌کند (Creswell, 1994). بدین‌منظور در پژوهش

فرهنگیان، پژوهشگاه مطالعات وزارت آموزش و پرورش و سایر دانشگاه‌های معتبر در رشته‌های برنامه درسی، آموزش ابتدایی و مدیریت آموزشی به صورت هدفمند انتخاب و به منظور صیانت از هویت مصاحبه‌شوندگان، کدگذاری شده و با استفاده از عناصر چهارگانه برنامه درسی زایس (Zais) در قالب مصاحبه با ایشان به اشتراک گذاشته شد. نتایج مصاحبه با ایشان در قالب عناصر چهارگانه برنامه درسی پژوهش کاربردی به شرح زیر مورد تفسیر قرار گرفت.

الف) هدف پژوهش کاربردی

نظام آموزشی مبتنی بر توسعه فرهنگ پژوهشگری دانش‌آموزان، بیش از هر چیز نیازمند اهداف پژوهشگرانه است که بر این اساس لازم است تا تمام اهداف آموزش پرورش در این زمینه مورد بازنگری قرار گیرد و تغییرات و اصلاحات لازم در آن به عمل آید (Hashemi, 2018)، در همین راستا «طراحان برنامه‌های درسی معتقدند که باید هدف‌های برنامه را به طور خاص، مشخص نموده و معیارهای سنجش و قضاوت در مورد آنها را تعیین کنند» (Hashemi, 2014).

ب) محتوای پژوهش کاربردی

یکی دیگر از عناصر اصلی برنامه درسی، محتواست. محتوایی که باید به صورت مفاهیم و عناوین و تعمیم‌های خیلی کلی و گسترده در نظر گرفته شده و آموخته شود (Taghi poor Zahir, 2014)؛ به عبارت دیگر محتوا مجموعه‌ای از مطالب مواد آموزشی و کتاب‌های درسی آموزش و پرورش است که انواع فرصت‌های یادگیری را برای دانش‌آموزان فراهم می‌آورد (Yaqubi, 2009).

ج) روش‌های تدریس پژوهش کاربردی

فرایندهای یاددهی-یادگیری یا روش تدریس از ابعاد اصلی در اثربخشی برنامه‌های درسی است. چنانچه هدف‌های یک برنامه درسی متناسب بیان شده باشد و

روش‌های تدریس (۱۵ گویه) و ارزشیابی (۸ گویه) است که اساتید راهنما، مشاور و چند تن از استادان برنامه‌ریزی درسی، آموزش ابتدایی و مدیریت آموزشی دانشگاه فرهنگیان و پژوهشگاه مطالعات وزارت آموزش و پرورش، روایی و پایایی آن را تأیید کردند. پایایی پرسشنامه با اجرا بر روی ۲۰ نفر از آموزگاران مدارس ابتدایی و با استفاده از فرمول آلفای کرونباخ ۰/۹۶۴ به دست آمد و پس از اجرای کامل پرسشنامه نیز ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شده و پایایی ۰/۹۶ به دست آمد که پایایی مناسبی برای ابزار کار است.

جامعه آماری در بخش کمی ۱۵۱۸ نفر آموزگاران شهر شیراز که در سال تحصیلی ۱۳۹۸-۹۹ مشغول به تدریس بودند.

برای انتخاب حجم نمونه از میان آموزگاران، به شیوه تصادفی طبقه‌ای ۳۸۴ نفر آموزگار بر اساس فرمول تعیین نمونه کوکران انتخاب شدند.

برای بررسی نظرات متخصصان حوزه علوم تربیتی و آموزگاران در خصوص اعتبار الگوی برنامه درسی پیشنهادی توسط پژوهشگر، داده‌های جمع آوری شده با استفاده از نرم‌افزار SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت و از آمار توصیفی و استنباطی استفاده شده است. در بخش آمار توصیفی از جداول فراوانی و درصد آنها استفاده شد و در سطح آمار استنباطی از آزمون خی دو استفاده گردید. لازم به ذکر است که در این پژوهش، پژوهشگر میزان ریسک خطا (α) برابر ۰/۰۵ را می‌پذیرد.

یافته‌های پژوهش

سؤالات اصلی پژوهش عبارت از آن بودند که عناصر برنامه درسی پژوهش کاربردی برای دانش‌آموزان دوره ابتدایی کدامند؟ و اعتبار برنامه درسی پژوهش کاربردی برای دانش‌آموزان دوره ابتدایی چگونه است؟

در پاسخ به این سؤال که عناصر برنامه درسی پژوهش کاربردی برای دانش‌آموزان ابتدایی کدامند؟ به منظور تعیین عناصر برنامه درسی پژوهش کاربردی در دوره ابتدایی، ابتدا تعداد ۱۵ نفر از اساتید دانشگاه

تنگاتنگی داشته و خود نیز یکی از عناصر مهم در ارزشیابی عملکرد معلم و بررسی کیفیت تدریس او بشمار می‌آید.

به عبارتی ارزیابی از آموخته‌های دانش‌آموزان، میزان دستیابی به اهداف برنامه‌های درسی را نشان داده و بررسی موفقیت دانش‌آموزان در کسب دانش و مهارت‌های در نظر گرفته یکی از راه‌های سنجش اثربخشی برنامه درسی است (Arefi et al, 2009). روش ارزشیابی از آموخته‌ها از طرفی ابزار یا عامل مهمی در تعیین ثمربخشی یا اثر فعالیت‌های انجام گرفته و شناسایی نتایج، برای بهبود بخشیدن به فرایند یادگیری است و از طرف دیگر برای فراگیران، یک تجربه یادگیری محسوب می‌شود (Monavari Fard et al, 2011). در جدول ۱، مقوله‌ها به‌طور مختصر و جامع ارائه می‌شوند:

محتوا نیز هدف‌ها را کاملاً تحت پوشش قرار دهد، اما روش‌های تدریس مناسب محتوا اتخاذ نشود، برنامه درسی مورد نظر اثربخشی لازم را نخواهد داشت (Arefi et al, 2009).

در روش‌های یاددهی-یادگیری، به مواردی چون نحوه ارائه دانش، تغییر نگرش و آموزش مهارت‌های مورد نظر از سوی معلم به دانش‌آموز، نحوه و میزان مشارکت یادگیرنده در امر یادگیری، چگونگی ارتباط یادگیرندگان با یکدیگر و با محیط، مواد، وسایل و امکانات آموزشی توجه می‌شود (Modarresi Saryazdi et al, 2009).

د) روش ارزشیابی

ارزشیابی از جمله مؤلفه‌های برنامه درسی است که با سایر عناصر آن، بخصوص روش‌های تدریس، ارتباط

جدول ۱. مقوله‌های مشترک استخراج شده از تحلیل‌ها

مقوله ۱، هدف‌گزینی پژوهش محور	مقوله ۲، محتوای پژوهش‌های کاربردی	مقوله ۳، روش‌های تدریس
<p>انطباق سیاست‌های نظام آموزشی با برنامه درسی پژوهش‌های کاربردی</p> <p>پرورش مهارت و روحیه پرسشگری دانش‌آموزان</p> <p>مدیریت منابع انسانی مبتنی بر برنامه‌ریزی درسی پژوهش‌های کاربردی و تقویت توانایی منابع انسانی در ایجاد محیط مناسب برای طراحی و اجرای برنامه‌های درسی پژوهش محور</p> <p>وجود سازوکارهای تشویقی (مادی و معنوی یا تشویق پژوهشی) در خصوص به مشارکت واداشتن معلمان در فرایند برنامه‌ریزی درسی پژوهش‌های کاربردی</p> <p>تنظیم ساختار سازمانی و طراحی محیط آموزشی بر اساس رویکرد پژوهش محور</p>	<p>مرتبط بودن با تجارب زندگی واقعی دانش‌آموزان</p> <p>تناسب داشتن موضوعات و محتوای دروس با تجارب گذشته دانش‌آموزان</p> <p>افزایش سهم مشارکت معلمان در تدوین محتوای برنامه درسی پژوهش محور</p> <p>ارائه شواهد و دلایل تجربی در فعالیت‌های آموزشی</p> <p>ایجاد فضا برای تبیین مسئله و ارائه فرضیه برای دستیابی به نتایج عملی</p> <p>توجه توأمان به گستره و عمق مفاهیم و اصول علمی</p> <p>توجه به نیازها و علایق دانش‌آموز و ارائه در یک قالب روشی</p>	<p>استفاده از روش‌های مسئله محور و ترغیب دانش‌آموزان به مشارکت در مباحث</p> <p>آموزش بر اساس فرایند پروژه و تحقیق به‌منزله جزء لاینفک آن</p> <p>آغاز فرایند آموزش با مسئله و سؤال به‌ویژه سؤالات چالش برانگیز برای عدم تعادل در ذهن</p> <p>استفاده از الگوهای فعال تدریس و آموزش برای تقویت تفکر انتقادی، خلاقیت، نوآوری، کنکاش و جست‌وجوگری</p> <p>تأکید بر یادگیری از طریق حل مسئله و انجام پژوهش</p>

توجه به نقش معلم به‌عنوان تسهیل‌کننده و راهنما
توجه به ایجاد فهم و برقراری ارتباط بین مطالب علمی و توجه به نقش حواس
توسعه مهارت‌های فرایندی

مقوله ۴، روش‌های ارزشیابی

تأکید به استفاده از پوشه فعالیت
تأکید به استفاده از خودارزیابی دانش‌آموزان
توجه به ارزشیابی مستمر و تکوینی
فراهم کردن امکان بازخورد مناسب و به‌موقع و تأکید بر ارزشیابی کیفی
توجه به مشارکتی بودن و توجه به اشکال مختلف ارزشیابی

مفاهیم

مقوله ۵، تشویق پژوهش‌محور

تقدیر از تلاش‌های دانش‌آموزان نه در مقایسه با هم بلکه هر فرد نسبت به خودش
تشویق دانش‌آموزان با توجه به فرایند انجام دادن امور پژوهش به‌جای تمرکز بر نتایج و برونداد
تشویق دانش‌آموزان برای ارتباط بیشتر با مراکز معتبر علمی برای دستیابی به پاسخ سؤالات
تشویق برای نحوه جست‌وجو و کاوشگری در منابع مختلف (کتاب‌ها، مقالات، گزارش‌ها، سایت‌ها و
وبسایت‌ها و...) و میزان رجوع به منابع متعدد

مفاهیم

مقوله ۶، برقراری ارتباطات دانش‌آموزان با منابع علمی

عضویت در انجمن‌های علمی و پژوهش سراهای دانش‌آموزی
دسترسی به منابع علمی گوناگون برای دستیابی به پاسخ سؤالات و انجام دادن پژوهش
دسترسی به اینترنت
برقراری ارتباط با دانش‌آموزان مدرسه خود و مدارس همجوار برای به اشتراک‌گذاری نتایج حاصل از پژوهش

مفاهیم

مقوله ۷، ویژگی پذیرندگان

انگیزش پذیرندگان به یادگیری پژوهش
نگرش پذیرندگان به پژوهش و فعالیت علمی
تلقی پژوهش به‌عنوان یک ارزش و حفظ آن
توسعه مهارت‌های پژوهشی دانش‌آموزان

مفاهیم

مقوله ۸، عوامل تسهیل‌کننده

حمایت مدیران مدارس از پژوهش
طراحی ساختار مدارس بر اساس فعالیت‌های پژوهش
مریبان آموزش‌دیده

مفاهیم

مقوله ۹، موانع پیش روی

موانع ساختاری
موانع نگرشی
موانع مدیریتی

مفاهیم

مقوله ۱۰، پیامدها

افزایش مهارت‌های زندگی دانش‌آموزان
تقویت تفکر انتقادی و خلاق دانش‌آموزان
پیشرفت تحصیلی

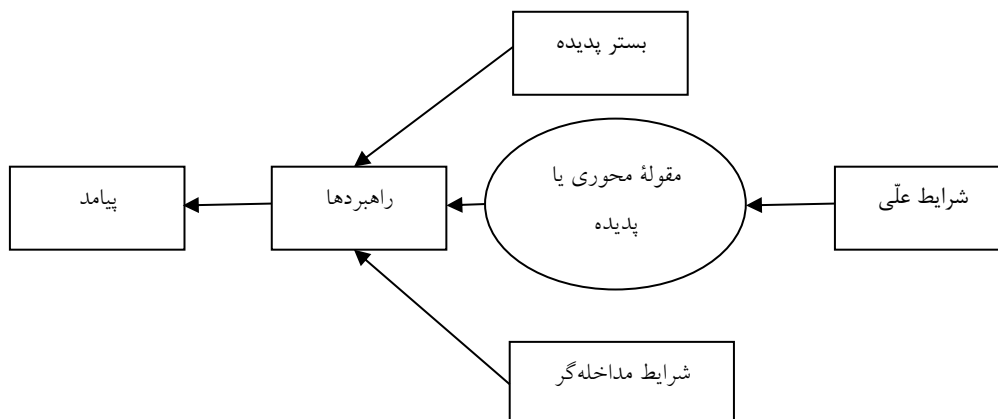
مفاهیم

اصلی این بوده که پژوهشگر را قادر سازد تا به‌صورت نظام‌مند در مورد داده‌ها و مرتبط کردن آنها تفکر کند، بنابراین دسته‌بندی‌های فرعی، با دسته‌بندی اصلی مطابق با الگوی پارادایم مرتبط شده و دسته‌بندی اصلی (مانند ایده یا رویداد محوری) به‌عنوان پدیده تعریف

کدگذاری محوری: هدف اصلی از کدگذاری محوری آن است که پژوهشگر را قادر سازد تا به‌صورت نظام‌مند در مورد داده‌ها و مرتبط کردن آنها تفکر کند. در پژوهش حاضر، کدگذاری محوری بر اساس الگوی پارادایم (شکل ۱) صورت گرفته است. از آنجاکه هدف

شرایط اشاره دارند که پدیده در آن قرار دارد. راهبردهای کنش یا تقابل، به اقدامات و پاسخ‌هایی اشاره می‌کنند که به‌عنوان نتیجه پدیده، رخ می‌دهند و در نهایت ستاده‌های خواسته یا ناخواسته این اقدامات و پاسخ‌ها، به پیامدها اشاره دارند.

می‌شود و سایر دسته‌بندی‌ها، با این دسته‌بندی اصلی مرتبط می‌شوند. در این دسته‌بندی‌ها، شرایط علی، موارد و رویدادهایی هستند که به ایجاد و توسعه پدیده منجر می‌گردند. بستر یا زمینه، به مجموعه‌ای ویژه از شرایط و شرایط مداخله‌گر به مجموعه گسترده‌تری از

شکل ۱. الگوی پارادایمی پژوهش

داشته‌اند و چنانچه این عوامل مهیا نشوند، برنامه درسی پژوهش کاربردی محقق نمی‌شود.

۳. کنش‌ها و تعاملات: تشویق‌های پژوهش‌محور و برقراری ارتباط دانش‌آموزان با منابع علمی: کنش‌ها و تعاملات بیانگر رفتارها، فعالیت‌ها و تعاملات هدف‌داری هستند که در پاسخ به مقوله محوری و تحت تأثیر شرایط مداخله‌گر، اتخاذ می‌شوند. به این مقوله‌ها راهبرد نیز گفته می‌شود؛ که در تحقیق حاضر عبارت‌اند از: تشویق‌های پژوهش‌محور دانش‌آموزان و برقراری ارتباط دانش‌آموزان با منابع علمی.

۴. شرایط مداخله‌گر: عوامل تسهیل‌کننده و موانع: شرایط مداخله‌گر عواملی هستند که در اجرای خط‌مشی برنامه درسی پژوهش کاربردی در دوره ابتدایی، تأثیرگذار هستند. عواملی که در پژوهش حاضر در الگوی برنامه درسی پژوهش کاربردی نقش عوامل تسهیل‌گر را ایفا می‌کنند عبارت‌اند از: حمایت مدیران مدارس، طراحی ساختار مدارس بر اساس فعالیت‌های پژوهشی و مربیان آموزش‌دیده در حوزه تخصصی

۱. مقوله محوری: طراحی برنامه درسی پژوهش کاربردی: با توجه به اینکه بر اساس الگوی طراحی شده، «طراحی برنامه درسی پژوهش کاربردی» به عنوان مبنا و ستون اصلی تحقق الگوی برنامه درسی پژوهش کاربردی برای دانش‌آموزان دوره ابتدایی در نظر گرفته شده است، پس از جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها در مرحله کدگذاری باز و بررسی ویژگی‌های ارائه شده، مقوله «طراحی برنامه درسی پژوهش کاربردی» به عنوان مقوله محوری انتخاب شد و عناصر طراحی برنامه درسی پژوهش کاربردی در دوره ابتدایی شامل هدف، محتوا، روش تدریس، تجارب یادگیری، زمان، فضا، گروه‌بندی و ارزشیابی در حوزه پژوهش کاربردی است.

۲. شرایط علی: روش‌های تعیین محتوا و تدریس و ارزشیابی: شرایط علی، باعث ایجاد و توسعه پدیده یا مقوله محوری می‌شوند. از میان مقوله‌های موجود، «محتوای پژوهش کاربردی»، «روش تدریس» و «روش ارزشیابی» به عنوان علی تلقی می‌شوند که نقش فعال‌تری در الگوی برنامه درسی پژوهش کاربردی

پژوهش‌های دانش‌آموز محور دانش‌آموزان» و «برقراری ارتباط دانش‌آموزان با منابع علمی» با در نظر گرفتن ویژگی پذیرندگان (به‌عنوان زمینه الگو) مشتمل بر انگیزش، نگرش و ارزش‌های پذیرندگان و نیز توسعه مهارت‌های پژوهشی محقق می‌شود و به تحقق افزایش مهارت‌های زندگی دانش‌آموزان، تقویت تفکر انتقادی و خلاق دانش‌آموزان و پیشرفت تحصیلی ایشان، به‌عنوان پیامدهای مترتب بر اجرای برنامه درسی پژوهش کاربردی منجر می‌شود.

در پاسخ به این سؤال که اعتبار برنامه درسی پژوهش کاربردی برای دانش‌آموزان دوره ابتدایی چگونه است؟ به‌منظور اعتباربخشی الگوی برنامه درسی پژوهش کاربردی در مدارس ابتدایی، با توجه به بررسی سابقه مطالعاتی موضوع پژوهش حاضر، مشخص شد که درزمینه پژوهش کاربردی، تحقیقی با هدف طراحی و اعتباربخشی الگوی برنامه درسی پژوهش کاربردی انجام نشده است و بیشتر تحقیقات به آسیب‌شناسی آموزش‌های پژوهش‌محور در مدارس پرداخته‌اند. با توجه به خلأ نظری درزمینه برنامه درسی پژوهش کاربردی، در ادامه پژوهش حاضر سعی بر آن شد تا مدلی که به‌عنوان الگوی برنامه درسی پژوهش کاربردی در مدارس ابتدایی ارائه شده است، مورد اعتباربخشی قرار گیرد. در جدول ۲ میزان توافق گروه‌های ذی‌ربط در رابطه با فرض‌های پژوهش با استفاده از آزمون خی دو نشان داده شده است.

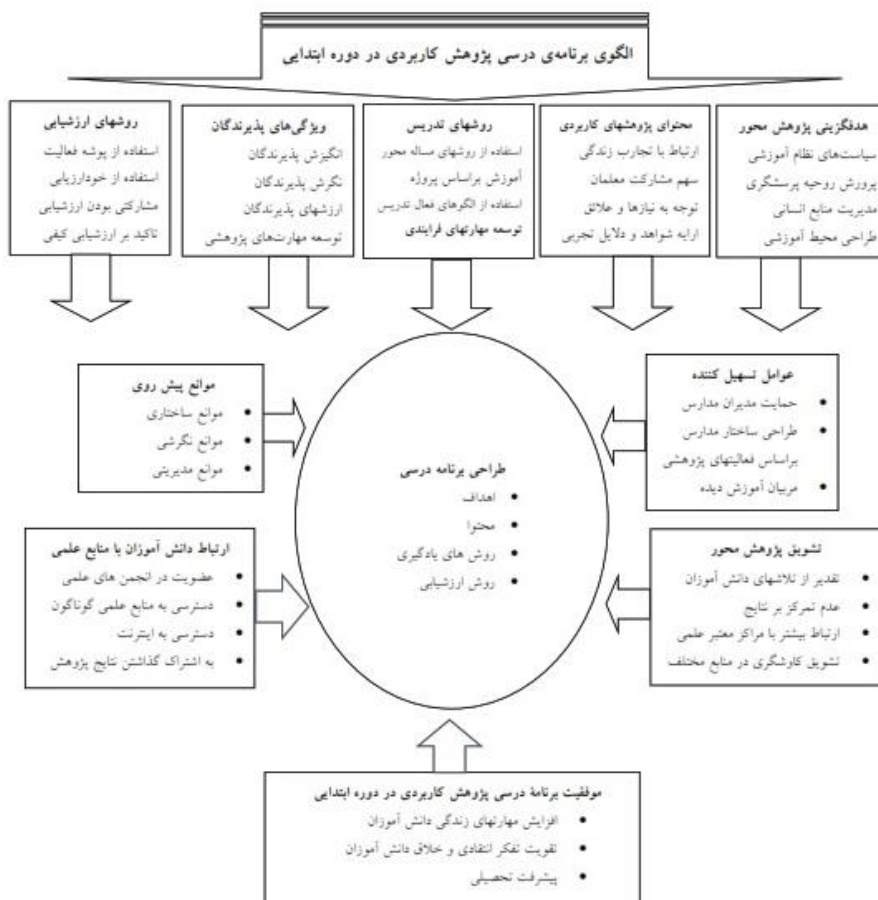
با توجه به مقدار محاسبه شده خی دو که در سطح خطاپذیری ۵ درصد و درجه آزادی اشاره‌شده از مقدار خی دو جدول بزرگ‌تر است، لذا فرض صفر مبنی بر یکسان نبودن نظر آموزگاران با متخصصان و اساتید دانشگاه رد شده و فرض پذیرفته می‌شود؛ به عبارت دیگر با توجه به محتوای جدول ۲ این نتیجه حاصل می‌شود که بین نظر متخصصان و اساتید حوزه برنامه درسی، آموزش ابتدایی و مدیریت آموزشی؛ و آموزگاران مدارس ابتدایی در مورد اعتبار عناصر برنامه درسی پیشنهادی، به میزان زیادی اتفاق نظر وجود دارد.

پژوهش‌های دانش‌آموز محور. همچنین موانع ساختاری، موانع نگرشی و موانع مدیریتی، از جمله موانع پیش روی برنامه درسی پژوهش کاربردی در دوره ابتدایی هستند. **۵. بستر حاکم: ویژگی پذیرندگان:** به شرایط خاصی که برکنش‌ها و تعاملات تأثیر می‌گذارند، بستر گفته می‌شود. این شرایط را مجموعه‌ای از مفاهیم، مقوله‌ها یا متغیرهای زمینه‌ای تشکیل می‌دهند و در الگوی معرفی شده عبارت‌اند از: انگیزش پذیرندگان، نگرش پذیرندگان، ارزش‌های پذیرندگان و توسعه مهارت‌های پژوهشی.

۶. پیامدها: موفقیت برنامه درسی پژوهش کاربردی: برخی از مقوله‌ها، بیانگر نتایج و پیامدهایی هستند که در اثر اتخاذ راهبردها به وجود می‌آیند. در پژوهش حاضر، افزایش مهارت‌های زندگی دانش‌آموزان، تقویت تفکر انتقادی و خلاق دانش‌آموزان و پیشرفت تحصیلی، نتیجه کنش‌ها و تعاملات ایجادشده و تأثیرپذیر از شرایط علی، مقوله محوری و بستر حاکم است که عوامل متعددی را شامل می‌شود.

کدگذاری انتخابی (مرحله نظریه‌پردازی): بر اساس نتایج کدگذاری باز و کدگذاری محوری، مرحله اصلی نظریه‌پردازی، کدگذاری انتخابی است. به‌این ترتیب که مقوله محوری را به شکل نظام‌مند، به دیگر مقوله‌ها ربط داده و آن روابط را در چارچوب یک روایت ارائه کرده و مقوله‌هایی را که به بهبود و توسعه بیشتری نیاز دارند، اصلاح می‌کند؛ به‌عبارت‌دیگر در کدگذاری انتخابی مفاهیم به‌طور منظم به یکدیگر مربوط می‌شوند. بر همین اساس در مرحله کدگذاری انتخابی، ارتباط میان معیارهای الگوی برنامه درسی پژوهش کاربردی در قالب تحلیل روایت تحقیق، تعیین شدند. شکل ۲، ایجاد ارتباط بین مقوله‌های مختلف شناسایی شده را در قالب الگوی پارادایم و تحت عنوان الگوی برنامه درسی پژوهش کاربردی در دوره ابتدایی نمایش می‌دهد.

بر این اساس «طراحی برنامه درسی پژوهش کاربردی» به‌عنوان مقوله محوری، بر مبنای شرایط علی «محتوای پژوهش کاربردی» و «روش تدریس و ارزشیابی» و از طریق راهبردهای «تشویق‌های

شکل ۲. الگوی برنامه درسی پژوهش کاربردی در دوره ابتدایی

جدول ۲. جدول معنی‌داری و فراوانی پاسخ‌ها به تفکیک گروه‌ها در مورد فرض‌های پژوهش

سطح معنی‌داری sig	درجه آزادی	آماره خی دو	خیلی زیاد		زیاد		متوسط		کم		خیلی کم		شاخص گروه	عناصر
			درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی		
۰/۰۰۰۱	۱۲	۷۳/۷۴۶	۳۲	۱۲۱	۵۰	۱۹۳	۱۸	۷۰	۰	۰	۰	۰	آموزگاران	هدف
			۲۷	۴	۴۰	۶	۳۳	۵	۰	۰	۰	متخصصان و اساتید		
۰/۰۰۰۱	۲	۷۳/۸۵۲	۴۲	۱۶۳	۴۴	۷۶۷	۱۴	۵۴	۰	۰	۰	۰	آموزگاران	محتوا
			۲۷	۴	۶۷	۱۰	۶	۱	۰	۰	۰	متخصصان و اساتید		
۰/۰۰۰۰۱	۲	۱۹۳/۱۶۰	۰	۰	۵۲	۲۰۱	۴۶	۱۷۵	۲	۸	۰	۰	آموزگاران	روش تدریس
			۰	۰	۵۳	۸	۴۷	۷	۰	۰	۰	متخصصان و اساتید		
۰/۰۰۰۰۱	۱۳	۲۰۳/۴۰۲	۲۰	۷۸	۵۱	۱۹۴	۲۸	۱۰۶	۱	۶	۰	۰	آموزگاران	روش ارزشیابی
			۲۰	۳	۶۰	۹	۲۰	۳	۰	۰	۰	متخصصان و اساتید		

اساس دامنه‌های مشخص شده تعیین می‌شود. بر این اساس دامنه‌های مشخص شده عبارت‌اند از:
کمتر از ۱/۴۹ اعتبار خیلی کم؛ از ۱/۵ تا ۲/۴۹ اعتبار کم؛ از ۲/۵ تا ۴/۴۹ اعتبار زیاد و از ۴/۵ به بالا بسیار معتبر.

به‌منظور تعیین اعتبار برنامه درسی مبتنی بر مقوله‌های پژوهش کاربردی، ابتدا میانگین پاسخ‌ها در هر کدام از مقوله‌های ده‌گانه پژوهش کاربردی در بخش‌های هدف، محتوا، روش‌های یادگیری و ارزشیابی، محاسبه شده است. سپس دامنه مناسب برای هر طبقه مشخص شده و در نهایت اعتبار هر یک از گروه‌ها بر

جدول ۳. میانگین پاسخ‌های آموزگاران و اساتید و متخصصان در هر یک از مؤلفه‌های پژوهش کاربردی و برنامه درسی

عناصر برنامه درسی	مؤلفه‌های پژوهش کاربردی	دانش	نگرش	مهارت	میزان اعتبار
هدف	۴/۱۸۳	۴/۱۷۶	۴/۲۳۳	اعتبار زیاد	
محتوا	۴/۲۳۰	۴/۲۶۰	۴/۱۴۵	اعتبار زیاد	
روش‌های تدریس	۴/۸۳۷	۴/۱۴۵	۴/۱۰۰	اعتبار زیاد	
روش‌های ارزشیابی	۳/۹۳۷	۴/۱۸۶	۴/۱۵۵	اعتبار زیاد	
کل	۴/۰۰۰	۴/۱۷۴	۴/۱۱۸	اعتبار زیاد	

مؤلفه‌های دانش، نگرش و مهارت، اعتبار زیاد را نشان می‌دهد و در نهایت بر اساس جدول ۳ این‌گونه نتیجه گرفته می‌شود که از نظر آموزگاران و اساتید و متخصصان حوزه برنامه درسی، آموزش ابتدایی و مدیریت آموزشی، الگوی برنامه درسی پژوهش کاربردی در مدارس ابتدایی در ابعاد هدف، محتوا، روش‌های یادگیری و روش ارزشیابی معتبر هستند.

بحث و نتیجه‌گیری

دوره ابتدایی، سرآغاز ورود دانش‌آموز به مدرسه و غوطه در فضای تعلیم و تربیت است و به عبارتی ریل‌گذاری زندگی آینده تحصیلی، شغلی، اجتماعی و فرهنگی و ... دانش‌آموز از همین دوره آغاز می‌شود و اگر به این نکته کلیدی توجه کنیم که نحوه و کیفیت آموزش‌هایی که در دوره ابتدایی به دانش‌آموزان داده می‌شود، نقش بسزایی در تعیین مسیر آینده او خواهند داشت، طراحی درسی با عنوان پژوهش کاربردی برای این دوره و لزوم آشنایی دانش‌آموزان در دوره ابتدایی با مقوله پژوهش بیش‌ازپیش مشخص خواهد شد. با این رویکرد می‌توان

بر اساس نتایج جدول ۳، اهداف ذکر شده در الگوی برنامه درسی پیشنهادی از نظر آموزگاران و اساتید و متخصصان حوزه برنامه درسی، آموزش ابتدایی و مدیریت آموزشی در هر یک از مؤلفه‌های دانش، نگرش و مهارت اعتبار زیاد را نشان می‌دهد. در زمینه محتوای مشخص شده در الگوی برنامه درسی پیشنهادی از نظر آموزگاران و اساتید و متخصصان حوزه برنامه درسی، آموزش ابتدایی و مدیریت آموزشی در هر یک از مؤلفه‌های دانش، نگرش و مهارت، محتوای در نظر گرفته شده را دارای اعتبار زیاد را دانسته‌اند. از نظر آموزگاران و اساتید و متخصصان حوزه برنامه درسی، آموزش ابتدایی و مدیریت آموزشی در هر یک از مؤلفه‌های نگرش و مهارت، در بخش روش‌های تدریس، الگوی برنامه درسی پیشنهادی را دارای اعتبار زیاد دانسته و حتی در مؤلفه دانش در بخش روش‌های تدریس، الگوی برنامه درسی پیشنهادی را بسیار معتبر دانسته‌اند. در بخش روش‌های ارزشیابی نیز نظر آموزگاران و اساتید و متخصصان حوزه برنامه درسی و آموزش ابتدایی و مدیریت آموزشی در هر یک از

اساس یافته‌های پژوهش که برآمده از نتایج مصاحبه صورت گرفته از متخصصان و اساتید رشته‌های برنامه‌ریزی درسی، آموزش ابتدایی و مدیریت آموزشی در دانشگاه فرهنگیان و پژوهشگاه مطالعات وزارت آموزش و پرورش، عناصر برنامه درسی پژوهش کاربردی برای دانش‌آموزان دوره ابتدایی شناسایی شدند. بر همین اساس مؤلفه‌های اهداف، محتوا، روش تدریس، تجارب یادگیری، زمان، فضا، گروه‌بندی و روش ارزشیابی به‌عنوان عناصر برنامه درسی پژوهش کاربردی برای دانش‌آموزان دوره ابتدایی مشخص شدند.

برای پاسخ به دومین سؤال اصلی پژوهش مبنی بر اینکه اعتبار الگوی برنامه درسی پژوهش کاربردی برای دانش‌آموزان دوره ابتدایی چگونه است، لازم است تا ارتباط میان مقوله‌های مستخرج از پژوهش حاضر با عناصر برنامه درسی پژوهش کاربردی برای دانش‌آموزان دوره ابتدایی تبیین گردد.

بر اساس یافته‌های پژوهش، توجه به تعیین اهداف به‌عنوان اولین عنصر از عناصر برنامه درسی پژوهش کاربردی برای دانش‌آموزان دوره ابتدایی انتخاب شده است. بدین منظور لازم است تا در طراحی برنامه درسی پژوهش کاربردی برای دانش‌آموزان دوره ابتدایی، هدف‌گزینی پژوهش‌محور با انطباق سیاست‌های نظام آموزشی با برنامه‌های درسی پژوهش کاربردی و مدیریت منابع انسانی مبتنی بر برنامه‌ریزی درسی پژوهش کاربردی و همچنین تقویت توانایی منابع انسانی در ایجاد محیط مناسب برای طراحی برنامه‌های درسی پژوهش‌محور صورت گرفته و برای تحقق اهداف برنامه درسی، تنظیم ساختار سازمانی و نیز طراحی محیط آموزشی بر اساس رویکرد پژوهش‌محور صورت پذیرد تا افزایش مهارت‌های زندگی و تقویت تفکر انتقادی و خلاق دانش‌آموزان همراه با پیشرفت تحصیلی ایشان محقق شود. نتایج به‌دست‌آمده در پژوهش حاضر از لحاظ اهداف برنامه درسی با نتایج به‌دست‌آمده از تحقیقات وزیر یزدی و همکاران (Vaziri Yazdi et al, 2016)، ملکی و همکاران (Maleki et al, 2015)،

طراحی درسی رسمی با عنوان "پژوهش کاربردی" در مدارس را به‌عنوان نسخه‌ای درمانگر معرفی نمود. درسی که از بدو ورود دانش‌آموز به مدرسه و از همان کلاس اول دبستان وی را با مهارت‌های تفکر و تکنیک‌های حل مسئله، با در نظر گرفتن سن عقلی دانش‌آموزان، به ایشان آموزش دهد. طراحی درسی با عنوان پژوهش کاربردی علاوه بر الزام معلمان به تدریس این درس در قالب درسی رسمی، قبل از هر چیز معلمان را مجبور خواهد کرد که برای افزایش توان ایشان به‌منظور تدریس مطلوب این درس، خود به دنبال کاوشگری رفته و با تحقیق و پژوهش آشنا شوند و از دیگر سو، محصول مدارس را از دانش‌آموزانی که به محفوظات صرف بسنده می‌کنند، به افراد پژوهشگر با روحیه کاوشگری بدل نماید که در مواجهه با مشکلات پیش روی در زندگی، با تلاش و جست‌وجوی راه‌حل‌های مفید برای برون‌رفت از مشکلات بیابند. در همین راستا، در پژوهش حاضر این سؤال مطرح شد که عناصر برنامه درسی پژوهش کاربردی برای دانش‌آموزان دوره ابتدایی کدامند؟

برای پاسخ به این سؤال، پژوهشگر پژوهش حاضر با استفاده از روش گراندد تئوری اقدام به طراحی مدلی برای برنامه درسی پژوهش کاربردی برای دانش‌آموزان دوره ابتدایی نمود. فلذا ده عنوان هدف‌گزینی پژوهش‌محور، محتوای پژوهش‌های کاربردی، روش‌های تدریس، روش‌های ارزشیابی، تشویق پژوهش‌محور، برقراری ارتباطات دانش‌آموزان با منابع علمی، ویژگی پذیرندگان، عوامل تسهیل‌کننده، موانع پیش‌روی و پیامدها به‌عنوان تم‌های اصلی این الگو مشخص شدند.

از طرفی بر اساس نظر زایس (Zais)، برنامه درسی از هر نوعی که باشد ضرورتاً دارای چهار عنصر «هدف، محتوا، روش‌های یادگیری و روش ارزشیابی» است (Zais, 1976). همچنین کلاین عناصر برنامه درسی را در قالب نه عنصر اهداف، محتوا، راهبردهای یاددهی-یادگیری، مواد آموزشی، فعالیت‌های یادگیری، روش‌های ارزشیابی، گروه‌بندی فراگیران، زمان و فضا طبقه‌بندی کرده است (Klein, 1991)، در پژوهش حاضر نیز بر

علمی، موجب توسعه مهارت‌های فرایندی دانش‌آموزان شوند. بدین منظور لازم است تا از الگوهای فعال تدریس، برای تقویت تفکر انتقادی، خلاقیت، نوآوری، کنکاش و جست‌وجوگری دانش‌آموزان در کلاس درس استفاده نمایند. نتایج پژوهش حاضر از لحاظ روش تدریس برنامه درسی پژوهش کاربردی برای دانش‌آموزان دوره ابتدایی با نتایج تحقیقات صورت گرفته توسط ملکی و همکاران (Maleki et al, 2015)، شکراللهی یانچشمه و همکاران (Shokrollahi et al, 2015)، عادل پور و همکاران (Aadelipoor et al, 2015)، مرادی و همکاران (Moradi et al, 2014)، یوسف زاده (Yoosef Zadeh, 2010) و استوکینگ و همکاران (Stokking et al, 2004) و از آن جهت که این پژوهشگران نیز در تحقیقات خود استفاده از روش‌های تدریس منطبق با نوع برنامه درسی را برای تحقق برنامه درسی مورد تأکید قرار داده‌اند، همسو است.

بر اساس یافته‌های پژوهش حاضر، عنصر تجارب یادگیری به‌عنوان چهارمین عنصر برنامه درسی پژوهش کاربردی برای دانش‌آموزان دوره ابتدایی از طریق دسترسی دانش‌آموزان به اینترنت و عضویت دانش‌آموزان در انجمن‌های علمی گوناگون و نیز فعالیت در پژوهش‌سراها دانش‌آموزی به‌منظور دستیابی به پاسخ‌سؤالات و انجام دادن پژوهش، موجب تحقق برنامه درسی پژوهش کاربردی برای دانش‌آموزان دوره ابتدایی خواهد شد. نتایج پژوهش حاضر از لحاظ تجارب یادگیری با نتایج تحقیقات صورت گرفته توسط شکراللهی یانچشمه و همکاران (Shokrollahi et al, 2015)، عادل پور و همکاران (Aadelipoor et al, 2015)، مرادی و همکاران (Moradi et al, 2014) و استوکینگ و همکاران (Stokking et al, 2004) از آن منظر که این پژوهشگران نیز در تحقیقات صورت گرفته به عضویت دانش‌آموزان در انجمن‌های علمی و نیز دسترسی دانش‌آموزان به منابع علمی گوناگون به‌عنوان عاملی

شکراللهی یانچشمه و همکاران (Shokrollahi et al, 2015)، مخزن (Makhzan, 2013)، یوسف زاده (Yoosef Zadeh, 2010) و استوکینگ و همکاران (Stokking et al, 2004) همسو است، چراکه در تحقیقات این پژوهشگران، هدف‌گزینی منطبق با برنامه درسی طراحی شده، برای تحقق برنامه درسی، مورد توجه و تأکید قرار گرفته است.

بر اساس یافته‌های پژوهش حاضر، محتوای برنامه درسی پژوهش کاربردی برای دانش‌آموزان دوره ابتدایی به‌عنوان دومین عنصر از عناصر برنامه درسی پژوهش کاربردی برای دانش‌آموزان دوره ابتدایی می‌بایست که با تجارب زندگی واقعی دانش‌آموزان مرتبط بوده و با تجارب گذشته دانش‌آموزان تناسب داشته باشد. همچنین لازم است تا معلمان در تدوین محتوای برنامه درسی پژوهش محور مشارکت داشته و در فعالیت‌های آموزشی نسبت به ارائه شواهد و دلایل تجربی اقدام نمایند. نتایج حاصله از پژوهش حاضر از لحاظ محتوای برنامه درسی پژوهش کاربردی برای دانش‌آموزان دوره ابتدایی با نتایج تحقیقات ملکی و همکاران (Maleki et al, 2015)، مرادی و همکاران (Moradi et al, 2014)، یوسف زاده (Yoosef Zadeh, 2010) و استوکینگ و همکاران (Stokking et al, 2004) از آن جهت که این پژوهشگران در تحقیقات خود استفاده از محتوای پژوهش‌های کاربردی را مورد تأکید قرار داده‌اند، همسو است.

بر اساس یافته‌های پژوهش حاضر، روش تدریس به‌عنوان سومین عنصر برنامه درسی پژوهش کاربردی برای دانش‌آموزان دوره ابتدایی مدنظر قرار گرفته است. در همین راستا آموزگاران گرامی باید با استفاده از روش‌های مسئله محور، موجب ترغیب دانش‌آموزان به مشارکت ایشان در مباحث شده و آموزش‌های کلاسی را بر اساس فرایند پروژه و تحقیق طرح‌ریزی نمایند. معلمان موظف‌اند تا به‌عنوان تسهیل‌کننده و راهنما در فرایند یادگیری دانش‌آموزان، ضمن توجه به نقش حواس در ایجاد فهم و برقراری ارتباط بین مطالب

به پژوهش و فعالیت‌های علمی شده و ایشان را در توسعه مهارت‌های پژوهشی ترغیب نموده و سبب‌ساز حفظ روحیه پژوهشگری دانش‌آموزان به‌عنوان یک ارزش شده و همچنین ایشان را به مشارکت بیشتر در فعالیت‌های گروهی تشویق و ترغیب نماید. نتایج پژوهش حاضر از لحاظ عنصر گروه‌بندی، با نتایج حاصله از تحقیقات ملکی و همکاران (Maleki et al, 2015) و عادل پور و همکاران (Aadelipoor et al, 2015) به دلیل آنکه ایشان نیز در نتایج تحقیقات خود توجه به عنصر گروه‌بندی را موجبات رشد و توسعه فعالیت‌های پژوهشی دانسته‌اند، همسو است.

بر اساس یافته‌های پژوهش حاضر، ارزشیابی به‌عنوان هشتمین عنصر برنامه درسی پژوهش کاربردی برای دانش‌آموزان دوره ابتدایی مطرح می‌شود. بر همین اساس در ارزشیابی از فعالیت‌های دانش‌آموزان در برنامه درسی پژوهش کاربردی دانش‌آموزان دوره ابتدایی به معلمان گرامی توصیه می‌شود که ارزشیابی دانش‌آموزان را با تأکید بر استفاده از پوشه فعالیت، به‌صورت مستمر و تکوینی و با عنایت ویژه به مشارکتی بودن و فراهم نمودن امکان بازخورد مناسب و به‌موقع انجام دهند. به‌همین منظور استفاده از خودارزیابی دانش‌آموزان با بهره‌گیری از روش ارزشیابی کیفی مورد تأکید قرار می‌گیرد. البته توجه به این نکته بسیار حائز اهمیت است که ارزشیابی فعالیت‌های دانش‌آموزان باید جهت تقدیر از تلاش‌های دانش‌آموزان و به‌منظور مقایسه عملکرد هر فرد نسبت به توانایی خودش صورت گیرد و از هرگونه مقایسه افراد با یکدیگر خودداری شود. ارزشیابی عملکرد دانش‌آموزان به‌منظور تشویق دانش‌آموزان برای ارتباط بیشتر با مراکز معتبر علمی جهت دستیابی به پاسخ سؤالات و نیز تشویق ایشان به جست‌وجو و کاوشگری در منابع مختلف کتاب‌ها و مقالات و سایر منابع علمی به‌عنوان یک راهبرد مدنظر قرار گرفته و به‌جای تمرکز بر نتایج و برون‌داد، تشویق دانش‌آموزان با توجه به فرایند انجام دادن امور پژوهشی، مورد توجه قرار گیرد. نتایج حاصل از پژوهش حاضر از

برای توفیق دانش‌آموزان به‌منظور یادگیری مطلوب برنامه درسی تأکید داشته‌اند، همسو است.

بر اساس یافته‌های پژوهش حاضر، عنصر زمان به‌عنوان پنجمین عنصر برنامه درسی پژوهش کاربردی برای دانش‌آموزان دوره ابتدایی در تحقق برنامه درسی پژوهش کاربردی برای دانش‌آموزان دوره ابتدایی می‌تواند پیش از اتمام دوره تحصیلی ابتدایی و در بدو ورود دانش‌آموزان به مقاطع بالاتر، باعث ایجاد نگرش پژوهشی نسبت به فرایند یادگیری نزد دانش‌آموزان شده و سبب‌ساز توسعه مهارت‌های پژوهشی دانش‌آموزان در مقاطع بالاتر تحصیلی گردد. نتایج پژوهش حاضر از لحاظ عنصر زمان، با نتایج تحقیقات صورت گرفته توسط وزیری یزدی و همکاران (Vaziri Yazdi et al, 2016) و ایجاد و همکاران (Ejadi et al, 2017) از آن لحاظ که ایشان نیز در تحقیقات خود نسبت به توجه به عنصر زمان در تحقق برنامه‌های درسی تأکید داشته‌اند، همسو می‌باشد.

بر اساس یافته‌های پژوهش حاضر، عنصر فضا به‌عنوان ششمین عنصر در برنامه درسی پژوهش کاربردی برای دانش‌آموزان دوره ابتدایی باید با رفع موانع ساختاری در مدارس و از طریق توجه به توسعه پژوهش سراهای دانش‌آموزی به‌عنوان محیطی برای تحقیق و پژوهش دانش‌آموزان مورد توجه قرار گیرد. نتایج پژوهش حاضر از لحاظ عنصر زمان در برنامه درسی پژوهش کاربردی برای دانش‌آموزان دوره ابتدایی با نتایج تحقیقات مخزن (Makhzan, 2013) و یوسف زاده (Yoosef Zadeh, 2010) از آن لحاظ که ایشان نیز در تحقیقات خود توجه به عنصر فضا را به‌عنوان یکی از عناصر اصلی تحقق اهداف پژوهش‌های دانش‌آموزان مورد تأکید قرار داده‌اند، همسو است.

بر اساس یافته‌های پژوهش حاضر، عنصر گروه‌بندی به‌عنوان هفتمین عنصر برنامه درسی پژوهش کاربردی برای دانش‌آموزان دوره ابتدایی باید به‌منظور انگیزش دانش‌آموزان برای یادگیری پژوهش مورد توجه قرار گیرد تا موجبات ایجاد نگرش مثبت دانش‌آموزان نسبت

انتقادی، خلاقیت، نوآوری، کنکاش و جست‌وجوگری بهره گرفته شود؛

۴. بر اساس یافته‌های روش‌های ارزشیابی، پیشنهاد می‌شود که در کلاس درس از پوشه فعالیت برای هر دانش‌آموز استفاده شود و امکان بازخورد مناسب و به‌موقع با تأکید بر ارزشیابی کیفی فراهم شود؛

۵. بر اساس یافته‌های تشویق پژوهش‌محور، پیشنهاد می‌شود که از تلاش‌های دانش‌آموزان نه در مقایسه با هم بلکه هر فرد نسبت به خودش تقدیر به عمل آید و دانش‌آموزان با توجه به فرایند انجام دادن امور پژوهش به‌جای تمرکز بر نتایج و برونداد تشویق شود؛

۶. بر اساس یافته‌های تحقیق در زمینه برقراری ارتباطات دانش‌آموزان با منابع علمی، پیشنهاد می‌شود که دانش‌آموزان به منابع علمی گوناگون برای دستیابی به پاسخ سؤالات و انجام دادن پژوهش دسترسی داشته باشند و دانش‌آموزان با هم‌تایان مدرسه خود و مدارس هم‌جوار برای به اشتراک‌گذاری نتایج حاصل از پژوهش ارتباط برقرار کنند.

۷. به برنامه ریزان درسی پیشنهاد می‌شود که این الگو را برای تدوین برنامه‌های درسی پژوهش کاربردی در هر شش پایه دوره ابتدایی مدنظر قرار دهند، در طراحی برنامه درسی پژوهش کاربردی ضمن در نظر گرفتن سیاست‌های کلان نظام آموزشی، به نیازسنجی دقیق و عمیق بپردازند و نیازها و ویژگی‌های دانش‌آموزان دوره ابتدایی را، به‌عنوان اصلی‌ترین گروه ذینفعان برنامه درسی دوره ابتدایی، در نظر بگیرند و بدین منظور از مشارکت مجریان برنامه‌های درسی پژوهش کاربردی که آموزگاران محترم می‌باشند، غفلت نکنند. چراکه مشارکت برنامه‌ریزان و مجریان برنامه‌های درسی، می‌تواند ضمانت اجرای هر چه بهتر برنامه درسی تدوین شده را به همراه داشته باشد و موجب تحرک و پویایی محتوای تدوین شده می‌گردد.

۸. در طراحی برنامه‌های درسی پژوهش کاربردی لازم است، حمایت و همراهی گروه‌های ذی‌نفع و ذی‌صلاح جلب شود و علاوه بر آن موانع مدیریتی، قانونی و سایر محدودیت‌ها تشخیص داده شود تا

لحاظ عنصر ارزشیابی با نتایج تحقیقات عادل‌پور و همکاران (Aadelipoor et al, 2015)، یوسف‌زاده (Yoosef Zadeh, 2010) و استوکینگ و همکاران (Stokking et al, 2004) همسو است. چراکه ایشان نیز در نتایج تحقیقات خود توجه به عنصر ارزشیابی را به‌عنوان یکی از عناصر اصلی برنامه درسی مورد توجه قرار داده و آن را به‌عنوان یکی از ابزارهای آسیب‌شناسی نقاط ضعف و قوت برنامه درسی در جریان اجرای آن مورد تأکید قرار داده‌اند. توجه به رویکرد کیفی در ارزشیابی مستمر و تکوینی و نیز فراهم نمودن امکان بازخورد مناسب به دانش‌آموزان به‌عنوان عامل مهمی برای انگیزش دانش‌آموزان مورد توافق همه پژوهشگران و صاحب‌نظران حوزه برنامه درسی است.

نتایج به‌دست‌آمده از بررسی ارتباط میان مقوله‌های مستخرج از پژوهش حاضر با عناصر برنامه درسی پژوهش کاربردی برای دانش‌آموزان دوره ابتدایی مبین آن است که از نظر اساتید و متخصصان علوم تربیتی و آموزگاران دوره ابتدایی، الگوی برنامه درسی پیشنهادی در ابعاد هدف، محتوا، روش‌های یادگیری و ارزشیابی دارای اعتبار است و اجرای مطلوب آن نیازمند توجه به الزامات و بایسته‌های زیر است.

۱. بر اساس یافته‌های این پژوهش در زمینه اهداف، پیشنهاد می‌شود که مهارت و روحیه پرسشگری دانش‌آموزان پرورش داده شود و منابع انسانی مبتنی بر برنامه‌ریزی درسی پژوهش‌های کاربردی و تقویت توانایی منابع انسانی در ایجاد محیط مناسب برای طراحی و اجرای برنامه‌های درسی پژوهش‌محور مدیریت شود؛

۲. بر اساس یافته‌های محتوای برنامه درسی پژوهش‌های کاربردی، پیشنهاد می‌شود که محتوا با تجارب زندگی واقعی دانش‌آموزان مرتبط شده و با تجارب گذشته دانش‌آموزان تناسب داشته باشد؛

۳. بر اساس یافته‌های روش تدریس، پیشنهاد می‌شود که از روش‌های مسئله‌محور و ترغیب دانش‌آموزان به مشارکت در مباحث استفاده شود و از الگوهای فعال تدریس و آموزش برای تقویت تفکر

Abbasi Esfjir A.A. & Jafari Rostami S.M. (2015). Research-oriented School Model, Sari, University Jihad of Mazandaran Branch. [In Persian]

Arefi M., Fathi Vajargah K., Nasaj S. (2009). Evaluating the Effectiveness of the Entrepreneurship Curriculum in the Field of Work and Knowledge Secondary Education. Quarterly Journal of Career and Organizational Counseling, 2(4), 47-78. [In Persian]

Backanak, A. (2013). Teachers' Views about Science and Technology Lesson Effects on the Development of Students' Entrepreneurship Skills. Educational Sciences: Theory & Practice, 13 (1), www.edam.com.tr/estp

Creswell, J. W. (1994) Research Design: Qualitative and Quantitative Approaches, Thousand Oaks, CA: Sage.

Ejadi Z., Seyf Naraq M., & Naderi EA. (2017). Research-based Curriculum Design in Experimental Sciences in Primary Period Sixth Grade. Quarterly Journal of Research in Curriculum Planning, 15(56), 49-60. [In Persian]

Fathi Vajargah K. (2005). Research needs assessment, Tehran, Aeezh. [In Persian]

Ghourchian N.GH., Maleki H., & Khadivi A.A. (1383). Curriculum Design and Engineering in the Third Millennium, Tehran, Farashenakhti Andisheh. [In Persian]

Hashemi S.A. (2014). Curriculum (Principles and Usage), 2nd ed, Lamard, Islamic Azad University of Lamard Branch. [In Persian]

Hashemi S.A. (2018). Philosophy of Education in the Islamic Republic of Iran, Tehran, Math Home. [In Persian]

Hashemi S.A., Hazrati A. (2015). Research Methods in the Humanities, Tehran, Taymaz. [In Persian]

Klein, M. (1991). The emotional life and edg-development of the infant with special reference to the depressive position, in P.

اصطکاک برنامه درسی تدوین شده با برنامه درسی عملیاتی به حداقل کاهش یابد.

جمع بندی

به طور کلی یافته‌های پژوهش حاضر حاکی از آن است که برنامه درسی پژوهش کاربردی به عنوان مقوله محوری، بر مبنای شرایط علی محتوای پژوهش کاربردی، روش تدریس و ارزشیابی، در صورت تحقق تشویق‌های پژوهش محور دانش آموزان و برقراری ارتباط ایشان با منابع علمی به عنوان راهبرد، محقق می شود و چنانچه طراحی ساختار مدارس بر اساس فعالیت‌های پژوهشی و حمایت مدیران و مربیان آموزش دیده به عنوان تسهیلگر و همچنین انگیزش، نگرش و ارزش‌های پذیرندگان و توسعه مهارت‌های پژوهشی به عنوان بستر در نظر گرفته شوند، علیرغم موانع موجود، منجر به تحقق پیامدهای تقویت تفکر انتقادی و خلاق، افزایش مهارت‌های زندگی و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان می گردد.

امید است که رعایت الزامات یادشده در اجرای برنامه درسی پژوهش کاربردی باعث ایجاد و نهادینه نمودن فرهنگ پژوهش و جست و جوی در دانش آموزان مدارس ابتدایی شود. چراکه اگر قرار باشد که دانش آموزان به فراگیرندگان موفق و مادام‌العمری بدل شوند که بتوانند با موفقیت مشکلات خود را در محیط مدرسه و خارج از آن حل کنند، باید مهارت‌های گوناگون اندیشیدن را یاد بگیرند و روحیه جست و جوی و کاوشگری داشته باشند.

منابع

Aadelipoor Z., Mahram B., & Karashki H. (2015). The Place of Pivotal Research in the Teaching Process of Primary Teachers. National Conference on New Research in Psychology, Counseling and Educational Sciences, Ahvaz, Islamic Azad University of Shadegan Branch. [In Persian]

- King and R. Steiner (eds) *The Freud-Klein Controversies 1941-1945*. London: Tavistock/Routledge. (First presented in 1944). P. 757.
- Makhzan B. (2013). *Pathology of Research Culture in Schools Based on the Three-pronged Model*, 2nd International Conference on Management of Challenges and Strategies, Shiraz, Hemayesh Negar Scientific Conference Center. [In Persian]
- Maleki H. (2015). *Curriculum (Guide to Practice)*, 2nd ed, Tehran, Borhan School Cultural Institute. [In Persian]
- Maleki H., Ghazi Ardekani R., Sadeghi A.R., & Dortaj F. (2015). *Research-oriented Approach in Education: Nature, Necessities, Components and Educational Strategies*. *Quarterly Journal of Qualitative Research in Curriculum*, 2(5), 35-66. [In Persian]
- Mehr Mohammadi M. (2013). *Curriculum: Comments, Approaches and Perspectives*. Tehran, Beh. [In Persian]
- Modaresi Saryazdi A., Naderi EA., Seyf Naraq M., Ahqar Q. (2009). *Curriculum model validation based on entrepreneurial approach (Case Study: Persian Course for the Second Grade of Primary School)*. *Quarterly Journal of Measurement and Evaluation Studies*, 9(28), 107-138. [In Persian]
- Monavari Fard FA., Movahed Mohammadi H., Rezvanfar A. (2011). *Analysis of the Effect of Curriculum Components on Students' Entrepreneurial Spirit*. *National Conference on Entrepreneurship and Management of Knowledge-Based Businesses*, Mazandaran University, 1-13. [In Persian]
- Moradi M., Ansarian Z., Nikian M., & Imani J. (2014). *The Research-oriented Approach and the Growth and Excellence of the Educational System*. 2nd National Conference on New Ideas in Management and Economics, Tehran, Kian Pazhoohan Scientific Institute. [In Persian]
- Naderi EA., Seyf Naraq M. (2015). *Research methods and How to Evaluate it in Humanities with Emphasis on Educational Sciences*. Sixth Edition, Tehran, Arasbaran. [In Persian]
- Saki R. (2004). *Action Research: A Strategy for Improving Education and Teaching*, Tehran, Ministry of Education. [In Persian]
- Shokrolahi Yancheshmeh Sh., Mohamadkhani M., & Salmani Z. (2015). *Investigating the Needs Assessment of Primary School Teachers in Relation to Research Education*. 2nd Physical Education National Conference, Isfahan, Farhangian University. [In Persian]
- Stokking, K., Schaaf, M.V., Jaspers, J., Erkens, G. (2004). *Teachers' assessment of students' research skills*. *British Educational Research Journal*, 1, 30, 116- 93.
- Strauss, A.L., & Corbin, J. (1992). *Basics of qualitative research: Grounded theory: Procedures and Technique*. (2nd Edition); Sage, Newbury Park, London.
- Taqipoor Zahir A. (2014). *Curriculum Planning for Primary Schools in the Third Millennium*. Tehran, Agah. [In Persian]
- Torfeh Taban SH. (1995). *The Effect of Teaching Exploration Method on the Progress of Science Lessons for Fifth Grade Primary Students*. Master Thesis in Educational Management, Khorasgan Islamic Azad University. [In Persian]
- Vaziri Yazdi S., Yousefi AR., Kashti Aray N. (2016). *Specifying the Goals of the Curriculum of Developing the Moral Intelligence of Primary School Children*. *Quarterly Journal of Research in Curriculum Planning*, 14(55), 15-23. [In Persian]
- Yaqubi Najafabadi A. (2009). *The Necessity of Entrepreneurship Education at all Levels*. *Roshd the School Counselor*, 4, 28-32. [In Persian]
- Yosefzadeh M. (2010). *Production of research-based curricula as an indicator of qualitative development of the educational system*. The

first national conference on education in Iran
1404, Tehran, Science, Technology and
Industry Policy Research Institute. [In
Persian]

Zais R s. (1976) curriculum: principles and
foundations. New York: Ty Crowell Co.